

Een jaar bij de ijsberen. Het logboek van de Nederlandse Spitsbergen Expeditie 1968-1969. Redactie: Hans Beelen, Jacobus de Korte en Fineke te Raa. Deel 122 in de serie Werken van de Linschoten-Vereeniging. Walburg Pers 2022. 416 pag. ISBN 9789462499591. Prijs € 57,94.

Een fantastisch boek, dat voortkomt uit de pioniersgeest van de jaren '60 van de vorige eeuw, maar meer nog de pioniersgeest van een groep twintigers, waarvan de biologiestudent Eric Flipse initiatiefnemer was. Hij raakte geïnspireerd door het boek *Svalbard, zwerftocht langs de koele stranden van Spitsbergen*, van de hand van Jan P. Strijbos (tweedehands nog steeds verkrijgbaar) en vertrok als 17-jarige voor het eerst naar de Noorse archipel. Na enkele korte reizen – meelifend op kolenschepen (de laatste steenkolenmijn zal er dit jaar gesloten worden) en jaren van voorbereiding, vertrok het team (behalve Flipse ook Ko de Korte, Piet Oosterveld en Paul de Groot) om een jaar te verblijven in een zelfgebouwd basisstation aan de NW-kust (Kapp Lee) van het eiland Edgeøya (Oost-Spitsbergen). Aanvankelijk was het de bedoeling om op het iets zuidelijker gelegen Halvmåneøya te bivakkeren, maar dit rotseiland was door het zee-ijs slecht bereikbaar. De opdracht was om ijsberen te merken en op deze wijze de aantallen en leefgebieden, en hiermee het migratiegedrag in kaart te brengen. In totaal merkte het team dertien ijsberen. Ook werden vogels geïnventariseerd (afb. 1).

Deze uitgave van de Linschoten-Vereeniging, die jaarlijks een publicatie met historische reisverhalen het licht doet zien, is de eerste die handelt over een reis die plaatsvond ná de oprichting ervan, in 1908. Het bevat het integrale logboek van de expeditiegroep en andere aantekeningen, brieven en documenten, ook van tijdelijke deelnemers en andere (vaak onmisbare) betrokkenen, die nauwgezet vanuit de handschriften zijn getranscribeerd.

▲ Afb. 1. Klif van doleriet met rode korstmoss ("Xanthoria-rots") en een broedende zwarte zeekoet. Foto: Ko de Korte.

De samenstelling en redactie was in handen van Hans Beelen (neerlandicus, met een speciale interesse in Arctische reisbeschrijvingen), Ko de Korte (zeevogelbioloog en expeditielid) en Fineke te Raa (weduwe van Eric Flipse; zij beheert het archief van de expeditie).

Subfossiele walvisbotten (afb. 2) zijn er zowel langs de kust als

ook verder landinwaarts te vinden, omdat het eiland snel stijgt (een meter per eeuw). De hopen met walrusbotten zijn niet fossiel. Het zijn de herinneringen aan de intensieve jacht door Noorse en Russische pelsjagers, soms van eeuwen geleden, en trophy hunters, die ook jacht maakten op ijsberen, robben, poolvossen en vogels. Het was mede te danken aan deze poolexpeditie van 1968/1969 dat er in 1973 in de Noord-Europese landen (in de voormalige Sovjet-Unie was dat verbod er al veel eerder) een jachtverbod werd ingesteld op ijsberen.

▲ Afb. 2. Vroeg-Holocene subfossiele walviswervel. Foto: Paul de Groot.

Andere bedreigingen voor de fauna zijn daar inmiddels voor in de plaats gekomen, door economische activiteiten elders op de wereld: het smelten van het poolijs, microplastics en zware metalen, zoals het voortgaande atmosferisch transport van kwik (Hg), dat vooral terecht komt in de poolgebieden (zowel de Noord- als de Zuidpool). Kwik wordt als methylkwik opgenomen door organismen – ook door de visetende Groenlanders. De belangrijkste bronnen van antropogene kwikemissies zijn de kleinschalige goudwinning in landen als Suriname en Ghana en de stook van kolencentrales, vooral in China en India.

Dit boek, dat met zeer veel zorg is samengesteld en voorzien is van vele unieke zwart-wit- en kleurenfoto's, neemt ons mee terug naar een (toen nog) kleinere wereld, van avonturiers op een eiland dat inmiddels voor toeristen beperkt toegankelijk is. De geologie van Spitsbergen is o.a. beschreven in het boek *Rocks and Ice. Landscapes of the North* van Rolf Stange.

Annemieke van Roekel
redactie.vanroekel@gea-geologie.nl